

**Η «Υιοθέτηση Μνημείου» ως διδακτική πρόταση για την καινοτομία στο ελληνικό
σχολείο**

Monument adoption as a didactic proposal of innovation to the Greek school

Ελευθέριος Μαυρίδης, *Δάσκαλος, M.Ed. Διοίκησης της Εκπαίδευσης, mauridis8378@hotmail.com*

**Eleftherios Mavridis, Primary School Teacher, M.Ed. in Management of Education,
mauridis8378@hotmail.com**

Abstract: The propose of the article is the presentation of an innovative didactic proposal with an experimental and modern character, the Adoption of a Monument, which is implemented in a group way and focuses on local history issues. School, through specific groups of students, undertakes the interdisciplinary study, protection and promotion of a local monument with specialized work of each group in areas such as the chronological presentation of the historical course of the monument, its architectural elements, its role at the time was built, persons associated with it, its condition today etc. Innovation is implemented through ten indicative steps, using mainly the project method. A prerequisite for its effective implementation is the formation of conditions of cooperation and authenticity in the context of action despite the obstacles posed by strict school programs and the culture of emphasis on results and not so much on the learning process. Challenge for innovation in school is one the one hand the acquisition of authentic learning experiences and on the other hand the effective dissemination of the results of each action.

Keywords: didactic proposal, innovation, monument adoption, collaboration, school

Περίληψη: Σκοπό του άρθρου αποτελεί η παρουσίαση μιας καινοτομικής διδακτικής πρότασης με βιωματικό και νεωτερικό χαρακτήρα, της Υιοθέτησης Μνημείου, η οποία υλοποιείται με ομαδικό τρόπο και εστιάζει σε θέματα τοπικής ιστορίας. Το σχολείο μέσω συγκεκριμένων ομάδων μαθητών του αναλαμβάνει τη διεπιστημονική μελέτη, προστασία και ανάδειξη ενός τοπικού μνημείου με εξειδικευμένη εργασία της κάθε ομάδας σε τομείς όπως η χρονολογική παρουσίαση της ιστορικής πορείας του μνημείου, τα αρχιτεκτονικά του στοιχεία, ο ρόλος του την εποχή που κτίστηκε, τα πρόσωπα που συνδέθηκαν με αυτό, η κατάσταση του σήμερα κ.α. Η καινοτομία υλοποιείται μέσω δέκα ενδεικτικών βημάτων, χρησιμοποιώντας κυρίως τη μέθοδο project. Προϋπόθεση για την αποτελεσματική της εφαρμογή είναι η διαμόρφωση συνθηκών συνεργατικότητας και αυθεντικότητας στο πλαίσιο δράσης παρά τα εμπόδια που θέτουν τα αυστηρά ωρολόγια προγράμματα του σχολείου και η κουλτούρα έμφασης στα αποτελέσματα και όχι στη διαδικασία μάθησης. Πρόκληση για την καινοτομία στο σχολείο αποτελεί τόσο η πρόσκτηση αυθεντικών μαθησιακών εμπειριών όσο και η αποτελεσματική διάδοση των αποτελεσμάτων της κάθε δράσης.

Λέξεις κλειδιά: διδακτική πρόταση, καινοτομία, υιοθέτηση μνημείου, συνεργατικότητα, σχολείο

Εισαγωγή

Η διεθνής βιβλιογραφία ορίζει την καινοτομία ως μια πολυδιάστατη διαδικασία που περιλαμβάνει τη διαμόρφωση, ανάπτυξη και εφαρμογή νέων ιδεών και δράσεων. Στον όρο περιλαμβάνεται η εισαγωγή, η υιοθέτηση και η εφαρμογή (Ρεκλείτης & Τριβέλλας, 2000). Οι Ettlle και Rubenstein (1987) την ορίζουν ως *«τη διαδικασία με βάση την οποία αναπτύσσονται νέες ή καλύτερες διαδικασίες, υπηρεσίες, προϊόντα και μεταφέρονται είτε σε εργοστασιακές συνθήκες είτε στην αγορά κατά περίπτωση»*.

Η καινοτομία έχει εννοιολογικά εμπλακεί με την εφεύρεση, παρότι πρόκειται για διαφορετικές έννοιες. Η εφεύρεση παράγει νέες ιδέες, έχει πειραματικό και ανακαλυπτικό χαρακτήρα, δημιουργεί πρότυπα και αποτελεί την πρώτη εμφάνιση μιας διαδικασίας. Αντίθετα, η καινοτομία αξιοποιεί πρακτικά τα αποτελέσματα της εφεύρεσης προκειμένου να τα καταστήσει λειτουργικά, μετατρέποντας τα σε προϊόντα και υπηρεσίες με εμπορεύσιμο χαρακτήρα, δίνοντας τους ένα απτό και αξιοποιήσιμο στην πράξη χαρακτήρα. Η καινοτομία δεν αποτελεί απαραίτητα εφεύρεση, ενώ η κάθε εφεύρεση είναι δυνατό να έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία καινοτομιών (Davila, Epstein&Shelton, 2012).

Οι καινοτομίες μπορούν να αναπτυχθούν σε διάφορα επίπεδα και να χαρακτηριστούν με ορισμένα κριτήρια. Μια διάκριση είναι αυτή των 5 μορφών/τύπων της καινοτομίας: α) καινοτομία προϊόντος (εισαγωγή νέου αγαθού ή βελτίωση ενός ήδη υφιστάμενου) β) καινοτομία διαδικασίας (εισαγωγή μιας νέας μεθόδου παραγωγής) γ) καινοτομία αγοράς (άνοιγμα μιας νέας αγοράς) δ) αναζήτηση μιας νέας πηγής προμήθειας και ε) διοικητική ή διαχειριστική καινοτομία (νέα βιομηχανική οργάνωση). Η καινοτομία δεν ταυτίζεται με την εξειδικευμένη χρήση νέας τεχνολογίας ή συστημάτων πληροφορικής παρότι συχνά αυτά χρησιμοποιούνται για την ανάπτυξη της.

Τα τελευταία χρόνια ο χώρος της εκπαίδευσης και πιο συγκεκριμένα η διδακτική της Ιστορίας βρίσκεται σε διαρκή κινητικότητα, προβάλλοντας την ανάγκη αλλαγών στην προσέγγιση της. Είναι εμφανής η τάση για βιωματικές προσεγγίσεις κατά τις οποίες πρωταγωνιστικό ρόλο παίζει η τοπική ιστορία και η χρήση νέας τεχνολογίας, ο βαθμός της εξειδίκευσης της οποίας ποικίλει. Η διεθνής βιβλιογραφία έχει να προτείνει την εισαγωγή αρκετών καινοτομιών που κατά περίπτωση και τηρουμένων των αναλογιών έχουν να προσφέρουν μια νέα διάσταση στην προσέγγιση του γνωστικού αντικείμενου.

Η γνώση διακρίνεται σε ρητή και άρρητη (Nonaka&Takeuchi, 1995). Η αξιοποίηση της καινοτομίας στην εκπαίδευση προϋποθέτει την αξιοποίηση της τόσο της ρητής όσο και της άρρητης γνώσης. Η δεύτερη αποτελεί τη γνώση που δύσκολα μπορεί να εκφραστεί λεκτικά, ωστόσο είναι υπαρκτή και καθοριστική στη διαδικασία της. Είναι εσωτερικευμένη και κωδικοποιημένη σε γνωστικά σχήματα, και η απόκτηση της έχει γίνει μέσω εμπειρίας και

πρακτικών μεθόδων. Σχετίζεται με τη νόηση, την εκπαίδευση και τις προτιμήσεις του ατόμου και περιλαμβάνει απροσδιόριστα στοιχεία όπως οι πεποιθήσεις και τα αξιακά συστήματα.. Ο Levitt (1991) επισημαίνει την αξία της εφόσον «η σημαντικότερη γνώση δεν μεταδίδεται με την τυπική διδασκαλία». Διακρίνεται στη διάχυτη γνώση, η οποία αποτελεί την ενσωματωμένη σε μια ομάδα, δομή ή διαδικασία γνώση και στην εκρέουσα, η οποία είναι η γενική γνώση των ανθρώπων ως σύνολο. Έχουν γίνει και άλλες διακρίσεις της άρρητης γνώσης, όπως αυτή του Piaget που τη διαχωρίζει στη α) εμπειρική β) κοινωνική και γ) λογική γνώση.

Η αξιοποίηση της άρρητης γνώσης παίζει σημαντικό ρόλο στο σύγχρονο σχολείο καθώς αποτελεί ένα σύνολο γνωστικού κεφαλαίου σε συλλογικό επίπεδο, το οποίο ενισχύει την κοινωνική ενότητα και καθιστά τα μαθησιακά αποτελέσματα του σχολείου μοχλό στην ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας με στόχο τη βελτίωση του επιπέδου της κοινωνικής και επιστημονικής γνώσης. Για τη μεταφορά της άρρητης γνώσης τίθενται ζητήματα και δυσκολίες που σχετίζονται με τη διαφορετικότητα των ατόμων ως προς την αντίληψη, τη γνώση και τα προσωπικά χαρακτηριστικά. Απαιτείται λοιπόν αποτελεσματική επικοινωνία έτσι ώστε η μεταφορά της να γίνεται με τέτοιο τρόπο που θα την καθιστά αξιοποιήσιμη και ως ένα βαθμό αντικειμενική. Η ανάπτυξη οντολογιών οι οποίες παρέχουν μια σαφή κοινή γλώσσα επικοινωνίας, αλλά και η δημιουργία ιεραρχικών δομών γνώσης, όπου οι έννοιες των οντολογιών κατατάσσονται σε κατηγορίες και υποκατηγορίες ανάλογα με τις ιδιότητες τους συμβάλουν στον παραπάνω στόχο (Genesereth&Nilsson, 1987).

Η άρρητη γνώση γίνεται προσβάσιμη κυρίως στο σχολείο μέσω της διδασκαλίας και της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ωστόσο με την ανάπτυξη των κοινωνικών δικτύων και των ψηφιακών πλατφορμών δύναται να μεταδοθεί και μέσω αυτών και μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις με εκπαιδευτικό σκοπό ή όφελος. Ως κοινωνικά δίκτυα ορίζονται τα πάσης φύσης δίκτυα σχέσεων και αλληλεπιδράσεων (Σωτηριάδου & Παπαδάκης, 2013). Τα κοινωνικά δίκτυα μπορούν να λειτουργήσουν ως υποκατάστατο της κοινότητας του σχολείου, εφόσον αποτελούν πεδίο κοινωνικής συναναστροφής, αλληλεπίδρασης και ένταξης των ανθρώπων σε συλλογικότητες. Αποτελούν τις διαδικτυακές πλατφόρμες τεχνολογικού χαρακτήρα στις οποίες δημοσιεύεται πληροφοριακό περιεχόμενο, δημιουργώντας παράλληλα δεσμούς και σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων. Η εμπειρική γνώση που περιλαμβάνεται στη συνολική άρρητη γνώση μεταδίδεται πιο εύκολα μέσω των κοινωνικών δικτύων εφόσον οι άνθρωποι τείνουν να μαθαίνουν πιο εύκολα όταν αυτό γίνεται μέσα από δράσεις που περιέχουν τη διασκέδαση, τη δημιουργικότητα και την ενεργητική συμμετοχή, όπως στα κοινωνικά δίκτυα. Η κοινωνική μάθηση, η απόκτηση προτύπων και η οικειοποίηση στάσεων και δεξιοτήτων του κοινωνικού συνόλου γίνεται πλέον μέσω του αλληλεπιδραστικού πεδίου των κοινωνικών δικτύων, τα οποία επιτρέπουν με πολλούς τρόπους την ανταλλαγή ιδεών και τη διασύνδεση των ανθρώπων που παρέχουν μέσω τις δημιουργίας προφίλ (στο κοινωνικό δίκτυο) στοιχεία για την ταυτότητα και τα ενδιαφέροντα τους (γενικά ή πιο εξειδικευμένα). Η γνώση που αποκτάται γίνεται αυθεντική και ουσιαστική λόγω της συνεχούς

ανατροφοδότησης των συμμετεχόντων και της χρήσης μιας μεγάλης σειράς από αξιοποιήσιμες τεχνικές (Mason, 2006).

1. Η καινοτομία «Υιοθέτηση Μνημείου»

Τόσο από τις βιβλιογραφικές πηγές όσο και από την εμπειρική πρακτική είναι εμφανές ότι οι καινοτομίες εφαρμόζονται σε κάθε διάσταση του σχολικού περιβάλλοντος είτε σε παιδαγωγικά και διδακτικά πεδία είτε σε διοικητικά και λειτουργικά θέματα του σχολείου (Κυριακώδη & Τζιμογιάννης, 2015). Μια χρήσιμη καινοτομική διδακτική προσέγγιση που θα μπορούσε να εισαχθεί και στα ελληνικά σχολεία είναι η «υιοθέτηση μνημείου». Η Ιστορία είναι ένα διδακτικό αντικείμενο που αποτελεί στις περισσότερες χώρες του κόσμου βασικό συστατικό του κύριου κορμού του αναλυτικού προγράμματος. Στην Ελλάδα, με τη μακραίωνη ιστορία, υπάρχουν πολλά ιστορικά μνημεία σχεδόν σε κάθε γεωγραφικό χώρο στον οποίο μπορούν να εφαρμοστούν διδακτικές προσεγγίσεις χρήσης της τοπικής ιστορίας.

Η υιοθέτηση μνημείου είναι μια πρακτική με νεωτερικό χαρακτήρα κατά την οποία το σχολείο δύναται να αναλάβει την πολύπλευρη μελέτη κάποιου μνημείου και κατόπιν να παρέχει προτάσεις στην τοπική κοινωνία για την ανάδειξη του. Όλη η διαδικασία θα μπορούσε να έχει τον χαρακτήρα και τη μεθοδολογία ενός project, χωρίς να σημαίνει ότι πρέπει να είναι απόλυτα δομημένη. Η χρήση της μεθόδου οφείλει να είναι συνεπής, αλλά όχι τυπολατρική (Μαυροσκούφης, 2008). Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες με συμμετοχή μαθητών από πολλές τάξεις (ή από μία) και κάθε ομάδα εξειδικεύει τη δράση της σε μια θεματική που σχετίζεται με το μνημείο. Θέματα που θα μπορούσαν να αναλάβουν οι ομάδες είναι η χρονολογική παρουσίαση της ιστορικής πορείας του μνημείου, τα αρχιτεκτονικά του στοιχεία, ο ρόλος του την εποχή που κτίστηκε, τα πρόσωπα που συνδέθηκαν με αυτό, η κατάσταση του σήμερα κα.

Δεν υπάρχει μεγάλη διεθνής εμπειρία χρήσης της υιοθέτησης μνημείου ως διδακτικό αντικείμενο και εργαλείο. Θεματικά θα μπορούσε να περιληφθεί στην τοπική ιστορία με μια βιοματική προσέγγιση ή να ενταχθεί σε μια ευέλικτη ζώνη διεπιστημονικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Η ενίσχυση του καινοτομικού χαρακτήρα της παραπάνω διδακτικής πρακτικής πραγματοποιείται με τη χρήση νέων τεχνολογιών, οι οποίες διαρκώς ανανεώνονται και ανανεώνουν ταυτόχρονα τις δυνατότητες που προσφέρει η προσέγγιση αυτή ως προς την επίτευξη των μετρήσιμων ή μη μαθησιακών στόχων και είναι σε διαρκή αλληλοτροφοδότηση με τον ομαδικό χαρακτήρα της δράσης (Μπάουντριτ, 2007).

Σε παγκόσμιο επίπεδο μια μορφή της καινοτομίας αυτής εφαρμόστηκε πρώτη φορά πριν μερικά χρόνια στην Νάπολη της Ιταλίας με στόχο την ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στο πλαίσιο αυτό σχολεία της Νάπολης έθεσαν υπό την προστασία τους μνημεία της πόλης τους, αναλαμβάνοντας κάθε σχολείο από ένα μνημείο (Γρόσδος, 2004). Η επιτυχία του προγράμματος οδήγησε το πολιτιστικό ίδρυμα «Πήγασος» στην οικονομική ενίσχυση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για

την εφαρμογή ενός τριετούς πιλοτικού προγράμματος, με στόχο την υλοποίηση της ιδέας σε 15 ακόμα ευρωπαϊκές πόλεις.

Σε ζητήματα, ευρύτερα, βιωματικής διδασκαλίας της τοπικής ιστορίας υπάρχουν περισσότερα παραδείγματα εφαρμογής καινοτόμων δράσεων και άρα μια πιο πλούσια διεθνής εμπειρία. Η υιοθέτηση μνημείου λόγω του νεωτερικού της χαρακτήρα έχει να επιδείξει λιγότερη διεθνή εμπειρία, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν απόπειρες εφαρμογής, όπως αυτές αναφέρθηκαν παραπάνω που όμως δεν είναι προσαρμοσμένες στη σύγχρονη εποχή.

2. Τα βασικά χαρακτηριστικά της «Υιοθέτησης Μνημείου»

Η υλοποίηση της καινοτομίας που αναφέρθηκε παραπάνω πραγματοποιείται μέσα από δέκα βήματα (Γρόσδος, 2004), τα οποία συνοπτικά αναλύονται στη συνέχεια και γίνεται μια τεχνικού χαρακτήρα παρουσίαση τους η οποία περιλαμβάνει και την παράθεση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων τους. Η δομή της προσιδιάζει με τη δομή ενός ευέλικτου project (Ταρατόρη, 2010).

Στο πρώτο βήμα ο δάσκαλος μοιράζει στους μαθητές χάρτες με τα μνημεία της πόλης τους, τουριστικούς οδηγούς, καθώς και άρθρα από τοπικές εφημερίδες. Ο δάσκαλος χωρίς να χειραγωγεί την επιλογή των μαθητών τονίζει την ανάγκη να προστατευτεί και να αναδειχθεί ένα μνημείο λιγότερο προβεβλημένο που σίγουρα δεν έχει τύχει της φροντίδας που θα έπρεπε. Είναι πολύ σημαντικό τα παιδιά να έχουν τον πρώτο λόγο στην επιλογή του μνημείου που θα αναλάβουν ως τάξη. Μετά την επισημάνση του δασκάλου οι μαθητές καταθέτουν τις πρώτες τους απόψεις και γνώμες. Γίνεται συζήτηση, προτείνονται επιλογές και γίνεται ανοιχτή συζήτηση ακόμα και στις περιπτώσεις που υπάρχουν διαφωνίες. Οι προτάσεις των μαθητών καταγράφονται και στην περίπτωση που δεν υπάρχει κάποια που να κερδίζει συντριπτικά την αποδοχή των μαθητών, γίνεται ψηφοφορία προκειμένου να αναδειχθεί το μνημείο που θα αναλάβει η τάξη.

Στο δεύτερο βήμα μοιράζονται πολιτιστικοί χάρτες της περιοχής που βρίσκεται το σχολείο, στους οποίους παρουσιάζονται σε εικόνες όλα τα μνημεία της περιοχής, μεταξύ των οποίων και αυτό που επιλέχθηκε και σχεδιάζεται η διαδρομή από το σχολείο μέχρι το μνημείο (Γρόσδος, 2004). Στη συνέχεια γίνεται μια πρώτη προσέγγιση της έννοιας «μνημείο» με τη χρήση λεξικών, αλλά και βιβλιογραφικών πηγών που να συνάδουν με την ηλικία των μαθητών. Επιπλέον, στο δεύτερο βήμα τίθεται η έναρξη ενός διαστήματος μερικών εβδομάδων όπου οι μαθητές χωρισμένοι στις ομάδες τους θα πραγματοποιήσουν αναζήτηση πληροφοριακού υλικού, χάρτες, παλιές φωτογραφίες, αποσπάσματα από άρθρα εφημερίδων που αναφέρονται στο μνημείο. Η κάθε ομάδα θα επικεντρωθεί σε ένα συγκεκριμένο θέμα και ο εκπαιδευτικός ασφαλώς θα παρέχει καθοδήγηση καθ' όλη τη διάρκεια αυτού του διαστήματος προτείνοντας πηγές (βιβλιοθήκες, βιβλία κ.λπ.), συντονίζοντας όλη την προσπάθεια και αναλαμβάνοντας να φυλάξει στο σχολείο το υλικό που συγκεντρώθηκε.

Στο τρίτο βήμα οι μαθητές ανά ομάδα παρουσιάζουν σύντομα τα βασικά χαρακτηριστικά του υλικού που συγκέντρωσαν και τον τρόπο με τον οποίο το ανακάλυψαν. Στη συνέχεια και πάλι ανά ομάδα γίνεται μια πιο αναλυτική παρουσίαση του υλικού (σε συγκεκριμένο χρόνο, κοινό για όλες τις ομάδες). Οι μαθητές, εφόσον το κρίνουν σκόπιμο μπορούν να παρουσιάζουν και οπτικό υλικό. Η κάθε παρουσίαση θα ακολουθείται από συζήτηση, ενώ και στο τέλος θα γίνεται μια γενική συζήτηση. Οι μαθητές σε αυτή τη φάση θα λάβουν ανατροφοδότηση από τις άλλες ομάδες και θα μάθουν πως να παρουσιάζουν κάτι σε σύντομο χρονικό διάστημα, καλλιεργώντας την αναλυτικοσυνθετική τους σκέψη (Μπάουντριτ, 2007).

Στο τέταρτο βήμα οι μαθητές θα επεξεργαστούν και θα καταγράψουν το υλικό που συγκέντρωσαν σε κείμενο μέχρι δύο σελίδων. Η καταγραφή θα γίνει και πάλι ανά ομάδα και θα πρέπει να γίνει προσπάθεια από τον εκπαιδευτικό να συμμετέχουν όλα τα μέλη στη δόμηση του κειμένου, έτσι ώστε όλοι να σταθούν κριτικά ως προς την πληροφορία (Μαυροσκούφης, 2008).

Στο πέμπτο βήμα τα παιδιά διαβάζουν τα κείμενα σε περίπτωση που έχουν αυτή την επιθυμία. Ένα εκ των κειμένων γράφεται στον πίνακα και γίνεται επισήμανση από τους μαθητές ασαφειών, συντακτικών λαθών, νοηματικών κενών, ακατάλληλων διατυπώσεων κ.λπ. Μέσω αυτής της διαδικασίας τα παιδιά εξασκούνται στην ανάγνωση, αναζητούν εναλλακτικούς τρόπους γραπτού λόγου και χρησιμοποιούν ποικίλα εκφραστικά μέσα.

Στο έκτο βήμα πραγματοποιείται η πρώτη επίσκεψη στο μνημείο. Τα παιδιά με τη βοήθεια του δασκάλου παρατηρούν, εκφράζονται, επισημαίνουν στοιχεία που έχουν ήδη ανακαλύψει βιβλιογραφικά και φωτογραφίζουν (Γρόσδος, 2004). Μέσω της φωτογράφισης αναδεικνύεται η ομορφιά του μνημείου αλλά και τα προβλήματα κακής χρήσης ή κακής προστασίας τα οποία τυχόν αντιμετωπίζει. Στη διαδικασία αυτή μπορούν να χρησιμοποιήσουν συσκευές νέας τεχνολογίας όπως οι «Συσκευές που φοριούνται» που αποτελούν τάση στην προώθηση της καινοτομίας. Ταυτόχρονα, γίνεται ξενάγηση στο μνημείο όπου οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να αλληλεπιδράσουν με επιστήμονες όπως αρχιτέκτονες, αρχαιολόγοι κ.α. Οι συζητήσεις είναι καλό να μαγνητοφωνούνται προκειμένου να μπορούν τα παιδιά να ανατρέξουν σε αυτές καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης του καινοτόμου προγράμματος. Οι μαθητές στο στάδιο αυτό αναπτύσσουν την παρατηρητικότητα τους, εξοικειώνονται με την τέχνη της φωτογραφίας, μυσούνται στην έρευνα δράση, συμμετέχουν σε συζητήσεις, μαθαίνουν να ακούν, να διαχειρίζονται χρηστικές συσκευές και να συνδέουν το χθες με το τώρα με άξονα το μνημείο.

Στο έβδομο βήμα οι συνεντεύξεις του προηγούμενου βήματος απομαγνητοφωνούνται και καταγράφονται σε γραπτό κείμενο. Οι μαθητές εντοπίζουν διαφορές ανάμεσα στην γραπτή και την προφορική έκφραση. Τα συμπεράσματα που εξάγονται κωδικοποιούνται και παρουσιάζονται επιγραμματικά. Το κύριο όφελος για τους μαθητές από το συγκεκριμένο στάδιο είναι η εξάσκηση τους στην συγκέντρωση και επεξεργασία ερευνητικών δεδομένων, συμβάλλοντας στην ομαδική εκμάθηση της διαδικασίας αυτής (Johnson&Johnson, 2009).

Στο όγδοο στάδιο περιλαμβάνονται δραστηριότητες όπως η δημιουργία γελοιογραφιών με τη χρήση των νέων τεχνολογιών και συσκευών ή λογισμικού σε Η/Υ προκειμένου να αποτυπωθεί χιουμοριστικά η φθορά του μνημείου. Γίνεται προσπάθεια να γραφούν σχετικά ποιήματα από τους μαθητές, αλλά και συνθήματα που απευθύνονται στο Δήμο ή στην Περιφέρεια. Γράφονται ακόμα κείμενα με προτάσεις για κάθε είδους αξιοποίηση του μνημείου και αναπτύσσεται έτσι η αισθητική και γραπτή έκφραση των μαθητών.

Στο ένατο στάδιο γίνεται διάλογος και τα παιδιά καταθέτουν προτάσεις παρουσίασης του υλικού με κάθε δυνατό τρόπο (τυπογραφικά, ηλεκτρονικά, έκθεση πρωτότυπου υλικού στο σχολείο, δημοσίευση σε τοπικές εφημερίδες ή περιοδικά). Η πρώτη επιλογή είναι η επίτευξη αμεσότητας και διαδραστικότητας με το εν δυνάμει ακροατήριο.

Τέλος, στο δέκατο στάδιο τα παιδιά με τη φαντασία τους δημιουργούν γεγονότα που έχουν συμβεί στο μνημείο κατά το παρελθόν, συμμετέχοντας κατόπιν σε δραστηριότητες δραματοποίησης. Με τη χρήση των νέων τεχνολογιών δημιουργείται μια αφίσα του μνημείου, καθώς επίσης οι μαθητές συμμετέχουν σε προσομοιώσεις αρχιτεκτονικής αποκατάστασης του, αλλά και αναδιαμόρφωσης του περιβάλλοντος χώρου του.

Το πρόγραμμα που περιγράφηκε παραπάνω αποτελεί μια καινοτομία η οποία κατατάσσεται κυρίως στο γραμμικό μοντέλο. Αποτελείται από διακριτές φάσεις και συγκεκριμένα στάδια τα οποία περιλαμβάνουν δραστηριότητες οι οποίες βρίσκονται σε αλληλουχία και λογική διδακτικά σειρά, παραπέμποντας στη δομή του project (Ταρατόρη-Τσαλκατίδου, 2010).

Η διδασκαλία της τοπικής ιστορίας με το συγκεκριμένο μοντέλο καινοτομίας της υιοθέτησης μνημείου αποτελεί μια πρόταση που στηρίζεται σε μια αιτιακή βάση η οποία καλύπτει την ανάγκη μιας διαφοροποιημένης διδακτικής προσέγγισης της Ιστορίας στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, λαμβάνοντας υπόψη τις νέες κοινωνικές ανάγκες και την εξέλιξη της τεχνολογίας. Γι αυτό το λόγο η υιοθέτηση μνημείου αποτελεί μια καινοτομία διαδικασίας εφόσον εισάγει ένα νέο βελτιωμένο, νεωτερικό και διεπιστημονικό χαρακτήρα διδασκαλίας της Ιστορίας και της τοπικής Ιστορίας, με ανάπτυξη παράλληλα νέων δεξιοτήτων κατά την υλοποίηση της, χωρίς να παραβλέπονται οι υπάρχοντες διδακτικοί στόχοι. Παράλληλα, με βάση το ίδιο επιχείρημα και τα ίδια δεδομένα μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια επαυξητική καινοτομία η οποία προσδίδει στην υπάρχουσα διαδικασία του project μια νέα λειτουργική διάσταση αξιοποίησης της, αλλά και μια ενίσχυση της βιωματικής διδασκαλίας της Ιστορίας στηριζόμενη στην ήδη συσσωρευμένη εμπειρία, στην οποία προστίθεται μέσω της επαυξητικής καινοτομίας νέες δυνατότητες και χαρακτηριστικά (Davila, Epstein&Shelton, 2012).

3. Προκλήσεις και τάσεις που μπορούν να αξιοποιηθούν στην καινοτομία

Η καινοτομία συνδέεται με μια σειρά από τάσεις και προβλέψεις σχετικά με την κατεύθυνση που λαμβάνουν οι γενικότερες καινοτομικές αλλαγές στην εκπαίδευση και μπορούν να αξιοποιηθούν σε αυτή. Η καινοτομία της υιοθέτησης μνημείου συνδέεται πρωταρχικά με την

τάση της συνεργατικής μάθησης, στην οποία αποδίδεται ένα μεσοπρόθεσμο χρονικό εύρος εφαρμογής προκειμένου να συμβάλει στην υιοθέτηση καινοτομιών και νέων τεχνολογιών στο σχολείο. Με βάση τη διάκριση του Ellison (2009), πρόκειται για μια τάση διδακτικής καινοτομίας που περιλαμβάνει τον μετασχηματισμό των παιδαγωγικών πρακτικών. Αποτελεί μια νέα μεθοδολογία που συμβάλει παράλληλα στην υιοθέτηση νέων αντιλήψεων μέσω μια συνεχώς διαμορφούμενης διαδικασίας διδασκαλίας. Η συνεργατική μάθηση προωθεί την εκπαιδευτική και διδακτική καινοτομία, ιδιαίτερα όταν περιλαμβάνει και αξιοποίηση νέων τεχνολογιών, εφόσον εξ ορισμού είναι μια κοινωνική διαδικασία που προωθεί την επικοινωνία, την πρόοδο και την εξωστρέφεια. Στα στοιχεία της περιλαμβάνεται ο κοινός στόχος, η άμεση αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων, η αλληλεξάρτηση ρόλων και διαδικασιών, η ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, η προσωπική και η συλλογική ευθύνη (Johnson&Johnson, 2009). Όλα τα παραπάνω στοιχεία αποτελούν προϋποθέσεις για την υιοθέτηση μιας καινοτομικής κατεύθυνσης δράσης.

Η υιοθέτηση μνημείου συνιστά κατά βάση ένα καινοτομικό project, στον οποίο η συνεργασία είναι απαραίτητη σε κάθε στάδιο διεξαγωγής του. Οι αρχές της συνεργατικής μάθησης ως τάσεις είναι εμφανείς τόσο ως στόχοι όσο και ως αποτελέσματα στο project, εφόσον ο μαθητής βρίσκεται στο επίκεντρο, η εργασία γίνεται με διαδραστικό τρόπο σε ομάδες και το αντικείμενο διερεύνησης έχει ασφαλώς πρακτικό χαρακτήρα. Οι ομάδες εργασίας στο συγκεκριμένο project, είναι επιτόπιες και μεταξύ μαθητών που βρίσκονται σε κοινό πολιτισμικό πλαίσιο. Ωστόσο, υπάρχει δυνατότητα να δημιουργηθούν ομάδες με διαφορετικό πολιτισμικό πρότυπο προκειμένου να αναπτυχθούν διαπολιτισμικές δεξιότητες στους μαθητές που είναι απαραίτητες στη σύγχρονη εποχή (Μπάουντριτ, 2007).

Η ίδια η τάση της συνεργατικής μάθησης μπορεί να είναι ήδη ώριμη ερευνητικά και βιβλιογραφικά σε διδακτικό επίπεδο, ως μέσο όμως προώθησης της τεχνολογικής ή άλλης καινοτομίας στην εκπαίδευση είναι ένα νέο πεδίο και γι αυτό μπορεί να αξιοποιηθεί αποτελεσματικά με νεωτερικό και χρηστικό τρόπο.

Η Υιοθέτηση Μνημείου μπορεί επιπλέον να αξιοποιήσει τις «Συσκευές που φοριούνται» σε πολλά στάδια της υλοποίησης του project. Αποτελεί επίσης μια τάση στην προώθηση καινοτομικών δράσεων που φαίνεται ότι κατακτά διαρκώς έδαφος. Στην προτεινόμενη καινοτομία μπορεί ενδεικτικά να αξιοποιηθεί κατά την επίσκεψη στο μνημείο όπου οι μαθητές θα μπορούσαν να φέρουν συσκευές που θα βοηθήσουν στην απεικόνιση των φυσικών χαρακτηριστικών του μνημείου, όπως η φωτογραφική επεξεργασία του, οι μετρήσεις κ.λπ.

Ως προς τις προκλήσεις που σχετίζονται στην υιοθέτηση της καινοτομίας θα μπορούσε να παρουσιαστεί ότι η απόκτηση αυθεντικών μαθησιακών εμπειριών είναι μια εξ αυτών. Θεωρείται μια επιλύσιμη πρόκληση, σε αντίθεση με άλλα εμπόδια που θεωρούνται πιο δύσκολα αντιμετωπίσιμα. Βασικά εμπόδια είναι το αυστηρό πρόγραμμα σπουδών, οι περιορισμοί που θέτουν τα ωρολόγια προγράμματα σπουδών, καθώς και ο συγκεντρωτισμός στη δομή του εκπαιδευτικού συστήματος που δεν επιτρέπουν αποκλίσεις ή διαφοροποιήσεις

από το πρότυπο. Το σχολείο οφείλει να εφαρμόζει την εκπαιδευτική πολιτική ανεξάρτητα από τις ιδιαιτερότητες ή τις ανάγκες του (Χατζηπαναγιώτου, 2005).

Η εισαγωγή μιας καινοτομίας, όπως η Υιοθέτηση Μνημείου, απαιτεί την παραχώρηση χρόνου από διδακτικά αντικείμενα με ασφυκτικά προγράμματα σπουδών αλλά και μια κουλτούρα συνεργασίας με την τοπική κοινωνία και την τοπική αυτοδιοίκηση που ποτέ δεν έχει προωθηθεί από την επίσημη εκπαιδευτική πολιτική. Τα σχολεία, που λειτουργούν υπό καθεστώς παντελούς απουσίας ευελιξίας, αντί για φορείς ελεύθερων παιδαγωγικών δράσεων αντιμετωπίζονται ως εντολοδόχοι των αποφάσεων της κεντρικής διοίκησης της εκπαίδευσης και σε καμία περίπτωση δεν ενθαρρύνονται να εισάγουν μεγάλης έκτασης καινοτομικές παρεμβάσεις. Επιπλέον, η ασάφεια στην οριοθέτηση αρμοδιοτήτων μεταξύ των συντελεστών της εκπαίδευσης και η απουσία ενός συντονιστικού οργάνου καινοτομικών δράσεων φαίνεται ότι αποθαρρύνουν την καινοτομία στα σχολεία (Μαυροσκούφης, 2002).

Όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού συστήματος φαίνεται ότι δημιουργούν τις προϋποθέσεις για επιπλέον εμπόδια στην καινοτομία όπως η διαμόρφωση παιδαγωγικής συμπεριφοράς που διατρέχεται από τον φόβο της ευθύνης και της αποτυχίας που ενσταλάζει στους εκπαιδευτικούς αφενός λόγω της κουλτούρας που προωθεί τα αποτελέσματα και όχι τη διαδικασία της μάθησης και αφετέρου λόγω της έλλειψης ανάλογων επιμορφωτικών δράσεων για τους εκπαιδευτικούς ως προς τις διαστάσεις της καινοτομίας. Η καινοτομία θα πρέπει να συνιστά διαδικασία συνδεδεμένη με τις έννοιες της συνδιαμόρφωσης και της ενεργούς εμπλοκής των εκπαιδευτικών (Βαβουράκη, 2006).

Σε γενικό πλαίσιο τα σχολεία θεωρούνται ένα πλαίσιο όπου οι αλλαγές είναι σχετικά αδύναμες ως προς τον ρυθμό τους (Fullan, 2010), για αυτό και η υιοθέτηση νέων πιο αυθεντικών μαθησιακών εμπειριών είναι αντίστοιχα πιο αργή. Η υιοθέτηση μνημείου συμβάλει στην αντιμετώπιση της παραπάνω πρόκλησης αφού εξ ορισμού έχει πρακτικό χαρακτήρα και εισάγει αυθεντικές μαθησιακές εμπειρίες. Στο πλαίσιο υλοποίησης της δεν υπάρχει ασφυκτικός έλεγχος, ούτε τίθενται περιορισμοί ως προς το εύρος και την μορφή της εργασίας των μαθητών, εφόσον δεν αποτελεί στόχο η βαθμολόγηση. Ο δάσκαλος δίνει μια γενική κατεύθυνση, μαθαίνει και ο ίδιος μέσα από τη διαδικασία του project και διευκολύνει τους μαθητές μέσω του συντονιστικού του ρόλου. Ωστόσο, αν και παρατηρείται ως φαινόμενο, είναι σημαντικό η εκπαιδευτική καινοτομία και η απόκτηση αυθεντικών μαθησιακών εμπειριών να μην παραμένει σε ατομικό επίπεδο αλλά να προωθείται σε ευρύτερες ομάδες ενδιαφερόμενων προκειμένου να υιοθετηθούν από αυτούς και να συμβάλουν στην ευρύτερη καινοτομική πορεία της εκπαίδευσης. Η πρόκληση λοιπόν για την καινοτομία στο σχολείο αποτελεί τόσο η απόκτηση αυθεντικών μαθησιακών εμπειριών όσο και η αποτελεσματική διάδοση των αποτελεσμάτων της κάθε δράσης (Κυριακώδη & Τζιμογιάννης, 2015).

Η αντιμετώπιση των παραπάνω προκλήσεων προϋποθέτει μια συγκεκριμένη, σταθερή και μη ευμετάβλητη εκπαιδευτική πολιτική που θα έχει συνεχή χαρακτήρα και θα δίνει τα απαραίτητα περιθώρια στις σχολικές μονάδες να πειραματιστούν και να τολμήσουν χωρίς τον φόβο των διοικητικών κυρώσεων. Για αυτό απαιτείται αναθεώρηση της εκπαιδευτικής

νομοθεσίας στην κατεύθυνση της προώθησης της ευελιξίας κινήσεων των σχολείων σε θέμα ωρολογίων προγραμμάτων και συνεργασιών με θεσμικούς φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ωστόσο τα σχολεία δεν θα πρέπει να αφηθούν μόνα τους στην επιδίωξη των καινοτόμων δράσεων αλλά να βοηθηθούν με κεντρικά οργανωμένες επιμορφώσεις των εκπαιδευτικών και με τη δημιουργία ενός συντονιστικού οργάνου καινοτομίας από το υπουργείο.

Συμπεράσματα

Η χρήση καινοτόμων δράσεων με ανακαλυπτικό, βιωματικό, συνεργατικό τρόπο είναι επιτακτική στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και ειδικότερα σε διδακτικά αντικείμενα όπως η Τοπική Ιστορία. Η υιοθέτηση μνημείου είναι μια καινοτόμα διδακτική πρόταση με σύγχρονη ταυτότητα και κοινωνικό πρόσημο που συνδέει τους μαθητές με την κοινότητα, φωτίζει την ιστορική συνέχεια στον φυσικό και πολιτιστικό χώρο, καθιστά τους μαθητές υπεύθυνους ερευνητές και το σχολείο οργανικό στοιχείο του τοπικού περιβάλλοντος. Είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα καινοτομίας η οποία δεν σχετίζεται απαραίτητα με τεχνολογία αιχμής ή νέα ψηφιακά μέσα, χωρίς όμως να χάνει τον νεωτερικό της χαρακτήρα. Τα εμπόδια στην υλοποίηση της, αν και υπαρκτά, μπορούν να ξεπεραστούν με κατάλληλη και ευέλικτη διαχείριση χρόνου και σωστή οργανωτική μεθοδολογία από το σχολείο και την εκπαιδευτική διοίκηση.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Βαβουράκη, Α. (2006). Εκπαιδευτική καινοτομία και αξιοποίηση των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση – Επιμόρφωση εκπαιδευτικών ή αλληλεπιδραστικός επαγγελματισμός; Στο Γ. Μπαγάκης (Επιμ.), *Εκπαιδευτικές αλλαγές, η παρέμβαση του εκπαιδευτικού και του σχολείου* (σ. 389-397). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γρόσδος, Σ. (2004). Δέκα βήματα για να υιοθετήσει το σχολείο ένα μνημείο. *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 93, 130-134.
- Davida, T., Epstein, M. & Shelton, R. (2012). *Making Innovation Work: How to Manage it, Measure it, and Profit from it*. N.J.: Pearson Education Inc.
- Ellison, S. (2009). Hard-wired for innovation? Comparing two policy paths toward innovative schooling. *International Education*, 39 (1), 30-48.
- Ettlie, J.E. & Rubenstein, A.H. (1987). Firm size and product innovation. *Journal of Product Innovation Management*, 4, 89-108.
- Fullan, M. (2010). *All systems go: The change imperative for whole system reform*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Genesereth, M. & Nilsson, N. (1987). *Logical Foundations of Artificial Intelligence*. CA: Morgan Kaufmann.

- Johnson, D.W.& Johnson, F. (2009). *Joining together: Group theory and group skills*. Boston: Allyn&Bacon.
- Κυριακώδη, Δ. & Τζιμογιάννης, Α. (2015). Οι εκπαιδευτικές καινοτομίες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Μελέτη των βραβευμένων έργων της δράσης ‘Θεσμός Αριστείας και Ανάδειξη Καλών Πρακτικών’. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 8(3), 123-151.
- Mason, R. (2006). Learning technologies for adult continuing education. *Studies in Continuing Education*, 28(2), 121-133.
- Μαυροσκούφης, Δ. (2008). *Διδακτική μεθοδολογία για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Μαυροσκούφης, Δ. (2002). Η εισαγωγή και η υποδοχή των καινοτομιών στα σχολεία: θεωρητικό πλαίσιο και πρακτικά προβλήματα. *Νέα Παιδεία*, 103, 16-23.
- Μπάουντριτ, Α. (2007). *Η ομαδοσυνεργατική μάθηση*. Αθήνα: Κέδρος.
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge-Creating Company*. Oxford: Oxford University Press.
- Ρεκλείτης, Π. & Τριβέλλας, Π. (2000). Η διαμόρφωση της καινοτομικής συμπεριφοράς των επιχειρήσεων στην Ελλάδα. *Διοικητική Ενημέρωση*, 19.
- Σωτηριάδου, Α. & Παπαδάκης, Σ. (2013). Τα κοινωνικά δίκτυα ως εκπαιδευτικά εργαλεία: εμπειρία από την εκμάθηση του Matlab μέσω Facebook. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 6(3), 161-179.
- Ταρατόρη-Τσαλκατίδου, Ε. (2010). *Η μέθοδος project στη θεωρία και στην πράξη*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Χατζηπαναγιώτου, Π. (2005). Το σχολείο ως εκπαιδευτικός οργανισμός. Στο Α. Καψάλης (Επιμ.), *Οργάνωση και Διοίκηση Σχολικών Μονάδων* (σ. 31-73). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.